

ارزشیابی نقش مربیان خارجی در موفقیت تیمهای ملی و باشگاهی فوتبال ایران

❖ دکتر محمد اسماعیل افضل پور، عضو هیأت علمی دانشگاه بیرجند
❖ دکتر رضا قراخانو، استادیار دانشگاه تربیت مدرس
❖ احمد خداداد، عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت معلم تهران

فهرست :

۵۱	چکیده
۵۲	مقدمه
۵۳	روش شناسی تحقیق
۵۴	یافته های تحقیق
۶۴	بحث و نتیجه گیری
۷۰	منابع و مأخذ

چکیده: هدف از این تحقیق، ارزشیابی نقش و میزان تأثیرگذاری مربیان خارجی بر موفقیت تیمهای فوتبال ملی و باشگاهی کشور بود. از این رو، از سه روش پرسشنامه محقق ساخته، مصاحبه، بررسی منابع و مأخذ و مجلات ورزشی به منظور جمع آوری اطلاعات استفاده شد. پایایی و روایی پرسشنامه، به ترتیب با دو روش، آزمون آلفای کرونباخ (ضریب ۰/۸۰) و نظرخواهی از افراد متخصص و کارشناس مورد تأیید قرار گرفت. ۳۱۲ نفر از مربیان بازیکنان، مدیران و سایر افرادی که به نحوی با مربیان خارجی در ارتباط بودند، در تحقیق شرکت کردند. عملکرد ۲۷ مربی خارجی، شامل: هشت مربی تیم ملی بزرگسالان، چهار مربی تیم ملی امید، چهار مربی تیم ملی جوانان، یک مربی تیم ملی نوجوانان و ۱۷ مربی تیمهای باشگاهی کشور، در سالهای ۱۳۴۵ تا ۱۳۸۲ ارزشیابی شد. از روشهای آمار توصیفی و از آزمونهای مجذور کای، یو-من-ویتنی و کروسکال الیس به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات بهره برداری شد. نتایج تحقیق نشان دادند: برخی از مربیان خارجی در کسب مقامهای رسمی مسابقات، ارائه آینده های نوین فوتبال در زمان خودو استعدادیابی، عملکرد قابل قبولی داشته اند. با این حال، در مورد بعضی از این مربیان نیز آثار و دستاوردهای مشخصی به دست نیامد. عملکرد مربیان خارجی کشورهای یوگسلاوی، انگلیس، آلمان و کرواسی بهتر از سایرین بود. بین عملکرد مربیان خارجی تیمهای ملی و باشگاهی تفاوت معناداری وجود نداشت. عملکرد مربیان خارجی در دوره قبل از انقلاب به طور معنادار بهتر

از دوره پس از انقلاب بود ($P < ۰/۰۵$). بین توانابهای فنی، مدیریتی - رهبری و مهارتهای روان شناختی - ارتباطی مربیان خارجی، تفاوت معناداری مشاهده شد ($P < ۰/۰۵$) و بین بهترین عملکرد از جنبه های فنی و ضعیف ترین عملکرد از جنبه های روان شناختی ارتباطی به دست آمد. به طور کلی عملکرد بسیاری از مربیان خارجی قابل قبول است، اما آثار حضور و دستاوردهای به جای مانده در مورد بعضی از آنها مطلوب نبوده است بر اتخاذ تدابیر غیر اصولی، برنامه ریزیهای مقطعی و تصمیم گیریهای اشتباه درخصوص استفاده از مربیان خارجی برای فوتبال ایران دلالت دارد.

واژگان کلیدی: ارزشیابی، مربیان خارجی، تیمهای ملی و باشگاهی، فوتبال ایران

مقدمه

می توان دسترسی سریع به افراد متخصص، الگو سازی برای مربیان جوان تر، تولید پیشرفتهای قابل توجه در برنامه ها (۷، ۴)، انتقال دانش به داخل، فراهم کردن زمینه پیشرفت و ارتقای میزان مهارت بازیکنان در باشگاهها (۱۲) را جزو محاسن استخدام مربیان خارجی دانست. از طرف دیگر، پر هزینه بودن، القای شوکهای فرهنگی بر مربی و بازیکنان، تفاوت در زبان تکلم، محدود بودن مدت اقامت مربی خارجی و بر جای نماندن آثار مشخص از مهارت و تخصص وی در کشور میزبان جزو معایب این روش محسوب می شوند، در صورتی که هزینه اختصاص یافته برای استخدام مربی خارجی، می تواند صرف تربیت مربیان بومی و تقویت تجهیزات و امکانات شود (۴).

در مورد به کارگیری مربیان کارآمد در تیمهای فوتبال، معیارهای متعددی مورد تأکید قرار گرفته اند (۱۴)، از جمله اینکه: رهبران (مربیان) ورزشی بزرگ به برنامه های دراز مدت (آینده) تأکید می کنند (۱۸)، هم معلم و هم سازماندهنده هستند (۱۹)، حرفه ایگری را به بازیکنان می آموزند (۱۷)، به

به عقیده روین فراست^۱، مربیان محور اصلی و رکن مهم تیمهای ورزشی به شمار می روند. از بین سه عامل ورزشکار، مربی و تماشاگر، مربی در رهبری تیم به عنوان یک سازماندهنده قوی و زیر بنای هر پیشرفت مطرح است (۵). پیروزی و کسب موفقیت در رقابتهای جهانی و بین المللی جز و لاینفک ورزش قهرمانی محسوب می شود. اغلب کشورها نیز، به دنبال موفقیت و پیروزی در مسابقات فوتبال هستند. افتخار پیروزی به حدی غرور آفرین و حائز اهمیت است که فدراسیونها و باشگاههای فوتبال حاضرند، با تحمل هزینه های فراوان و استخدام مربیان خارجی، به این مهم نائل شوند. به نظر می رسد، بخش بزرگی از فراهم کردن شرایط پیروزی در مسابقات بر عهده مربیان است. از این رو، شرایط ویژه حرفه و شغل مربیگری، استرس فراوانی ایجاد می کند (۱۳). و نشان داده شده است که در این حرفه، منابع و مآخذ استرس زا بسیار زیادند (۱۶). استخدام مربیان خارجی نیز به عنوان سریع ترین راه دستیابی به افراد متخصص و کارآمد تلقی می شود. البته این شیوه مانند هر روش اجرایی دیگر، دارای معایب و محاسنی است. بر اساس آنچه در منابع و مآخذ آمده است،

1. Roben B. Frast

درصد) به دست آمده است. سایر نتایج نشان از آن داشته‌اند که از نظر درصد برنده شدن در مسابقات، مربیان خارجی تیم ملی موفق‌تر از مربیان داخلی بوده‌اند، اما از نظر نسبت برد به باخت مربیان داخلی با کسب ۲/۲۴۶ از مربیان خارجی با کسب ۲/۲۱۶ موفق تر عمل کرده‌اند (خبیری، ۱۳۸۱) (۳). با این حال، از نتایج و دستاوردهای حضور مربیان خارجی در ایران، به ویژه در سطح تیمهای باشگاهی و تیمهای ملی امید، جوانان و نوجوانان ایران اطلاعات مدون و منسجمی در دست نیست. به راستی میزان اثر بخشی مربیان خارجی چگونه بوده است؟ چه تغییرات کیفی در فوتبال ما به وجود آمده و چقدر بر جذابیت، صلابت و موفقیت فوتبال ایران افزوده شده است؟ نقاط ضعف و قوت عملکرد مربیان خارجی در چه بوده و مربیان خارجی کدام کشورها موفق‌تر عمل کرده‌اند؟ آیا بین عملکرد آنها در تیمهای ملی و باشگاهی کشور و بین سطوح تیمهای ملی (بزرگسالان، امید، جوانان و نوجوانان) تفاوتی وجود دارد؟ چه مقامها یا افتخاراتی توسط مربیان خارجی به دست آمده‌اند و چه تفاوتی از این نظر میان آنها و مربیان داخلی وجود دارد؟ هدف از اجرای این تحقیق یافتن پاسخهای مشخص و متقن به سئوالات گفته شده و رفع ابهامات موجود در این زمینه است.

روش شناسی تحقیق

روش تحقیق در پژوهش حاضر، از نوع تحلیلی - تاریخی و توصیفی است.

جامعه و نمونه آماری: طبق تعریف گفته شده، عملکرد ۲۷ مربی خارجی که از سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۸۲ (پایان بازیهای آسیایی ۲۰۰۲ پوسان) برای یک فصل یا دوره کامل، عهده دار مربیگری یکی از تیمهای ملی

I. Head Coach

اطلاعات دقیق و کاربردی در زمینه فوتبال دسترسی دارند (۱۴)، موجب القای نگرش تیم مداری در بازیکنان می‌شوند (۱۱)، قادر به برقراری ارتباط مؤثر با بازیکنان، دستیاران و دیگران هستند (۱۰)، توانایی هدایت مؤثر جلسات تمرین را برای پیشرفت تیم دارند (۱۰)، قادر به برنامه‌ریزی و تهیه جدول کاری برای تیم هستند (۲۰)، از مدرک مربیگری معتبر، تجربه کافی و متناسب با گروه سنی بازیکنان برخوردارند (۹) و ...

از سال ۱۳۲۰ تاکنون، تیمهای ملی ایران بارها و بارها در رقابتهای بین المللی حضور پیدا کرده و در برخی موارد، از وجود مربیان خارجی به منظور هدایت و آموزش تیمهای فوتبال استفاده کرده است (۸). تا سال ۱۳۸۲، تیم ملی فوتبال بزرگسالان ایران ۲۸ مربی داخلی و خارجی داشته است که از این میان، ۱۸ مربی داخلی و ۱۰ مربی خارجی عهده دار مربیگری تیم ملی ایران بوده‌اند. حضور مربیان خارجی در عرصه تیمهای باشگاهی از این هم بیشتر بوده است و در مجموع، حدود ۳۰ مربی خارجی تا تاریخ مذکور برای هدایت تیمهای باشگاهی به ایران آمده و به فعالیت مربیگری پرداخته‌اند. علاوه بر این، در سطح تیمهای ملی امید، جوانان و نوجوانان ایران به ترتیب، ۴، ۴ و ۱۰ بار از وجود مربیان خارجی استفاده شده است. آنچه در این میان به طور دقیق و کامل مشخص نشده، آثار نتایج و دستاوردهای کمی و کیفی حضور این مربیان در ایران بوده است. سیر حضور تیم ملی بزرگسالان ایران از سال ۱۳۰۵ تا پایان مسابقات مقدماتی جام جهانی ۱۳۸۰، نشان داده است که در کل، ۹۲ مسابقه رسمی و غیررسمی توسط مربیان خارجی تیم ملی بزرگسالان ایران هدایت شده است که از بین آنها، ۵۱ پیروزی (۴۴/۵۵ درصد)، ۲۳ باخت (۲۵ درصد) و ۱۸ تساوی (۵۶/۱۹

روشهای آمار توصیفی صورت گرفت: از آزمون مجذور کای، یو-من-ویتی و کروسکال والیس نیز به منظور آزمون فرضهای آماری بهره برداری شد. تمام تجزیه و تحلیلها به وسیله نرم افزار excel اجرا و درصد خطا در تمام موارد $0/05$ ($\alpha = 0/05$) منظور شد.

یافته های تحقیق

به منظور نشان دادن عملکرد مربیان خارجی از سه جنبه فنی، مدیریتی و روان شناختی، نتایج حاصل از پرسشنامه در مورد هر یک از آنها به طور مجزا در جدول ۱، براساس میانگین کل و میانگین هر یک از حیطه های عملکردی استخراج و خلاصه شد.

نتایج جدول ۱، بیانگر آن هستند که در سطح تیم ملی بزرگسالان، برانکو، سوچ، رایکوف و اوفارل به ترتیب با کسب میانگین کل $4/32$ ، $4/30$ و $4/21$ موفق ترین مربیان خارجی به شمار می روند. با مقایسه مربیان تیمهای ملی تمام رده ها باز هم مربیان گفته شده از نظر عملکردی در صدر قرار می گیرند. با این حال، مربیانی همچون کوردس و سولدو به ترتیب با میانگین $2/80$ و $2/85$ جزو ضعیف ترین مربیان خارجی به حساب می آیند.

از نتایج جدول ۲، چنین استنباط می شود که به ترتیب: رایکوف ($4/45$)، بگوویچ ($4/35$)، جکیچ ($4/32$)، گوجا ($4/23$)، سابو ($4/10$) و لیادین ($4/08$)، دارای بهترین عملکرد در سطح تیمهای باشگاهی بوده اند. هر چند، راجرز، دیمیترو، استانکو و یورگن گده نیز عملکرد خوبی

یاباشگاههای ایران بوده اند، بررسی شد. به منظور دستیابی به اطلاعات، جامعه آماری شامل تمام مسئولان، مربیان و بازیکنانی بود که با مربیان خارجی در ارتباط بوده و از کمیت و کیفیت فعالیت آنها آگاهی دقیق داشته اند. از بین این افراد، ۳۱۲ نفر از طریق تکمیل و ارسال پرسشنامه یا حضور در مصاحبه، در تحقیق شرکت کردند. حدود ۹۰ درصد از شرکت کنندگان عملکرد مربیان خارجی را از منظر بازیکن، دستیار و یا کمک مربی تیم ارزشیابی کرده اند، این در حالی است که حدود ۵۷ درصد از شرکت کنندگان، سابقه بازی در تیمهای ملی و حدود ۳۲ درصد سابقه بازی در لیگ برتر، جام آزادگان یا جام تخت جمشید را در کارنامه خود داشته اند.

ابزار جمع آوری اطلاعات: از سه روش پرسشنامه مصاحبه و بررسی منابع و مآخذ و مجلات ورزشی، برای جمع آوری اطلاعات بهره برداری شد. محقق پرسشنامه ای را با نام «ارزشیابی عملکرد مربیان خارجی»، شامل ۲۱ سؤال با پاسخهای پنج گزینه ای (مدل لیکرت) تهیه و تنظیم کرد. این پرسشنامه از سه بخش تشکیل شد که عبارتند از: الف) ارزشیابی دانش و تواناییهای فنی مربیان خارجی، ب) ارزشیابی تواناییهای مدیریتی - رهبری مربیان خارجی، ج) ارزشیابی مهارت های روان شناختی - ارتباط مربیان خارجی تهیه شد (۱). به منظور ارزشیابی پایایی^۱ و روایی^۲ این پرسشنامه، به ترتیب از آزمون آلفای کرونباخ و مشورت با تعدادی از افراد متخصص و کارشناس استفاده شد. تعداد ۳۰ پرسشنامه به طور تصادفی توزیع و پس از جمع آوری آنها، آزمون آلفای کرونباخ اجرا شد و در مجموع، ضریبی معادل $0/80$ به دست آمد.

روشهای تجزیه و تحلیل آماری: توصیف اطلاعات به دست آمده و بیان نتایج مسابقات، با

1. Reliability
2. Validity

جدول ۱. عملکرد مریبان خارجی تیمهای ملی کشور (میانگین)

نام مری	نام تیم	سال مریگری	حیطه های عملکردی		
			فنی	مدیریتی	روان شناختی
گنورکی سوچ	ملی بزرگسالان	۱۳۴۵-۴۷	۴/۴۶	۴/۲۰	۴/۰۲
رازکورایکوف	ملی بزرگسالان و جوانان	۱۳۴۷-۵۰	۴/۵۸	۴/۱۹	۴/۰۶
فرانک اوفارل	ملی بزرگسالان، امید و جوانان	۱۳۵۱-۵۴	۴/۴۶	۴/۲۵	۴/۱۱
والدیر ویرا	ملی بزرگسالان	۱۳۷۶	۳/۴۰	۳/۵۴	۳/۶۷
استانکو	ملی بزرگسالان	۱۳۷۳-۷۴	۴/۱۸	۳/۹۲	۳/۵۸
ترمیسلاو ایویچ	ملی بزرگسالان	۱۳۷۷	۴/۰۹	۳/۹۵	۳/۸۸
میروسلاو بلازویچ	ملی بزرگسالان	۱۳۷۹-۸۰	۳/۵۵	۳/۹۷	۳/۸۷
برانکو	ملی ایران	۱۳۸۱-۸۲	۴/۷۳	۴/۳۸	۴/۳۰
یورگن گده	ملی امید	۱۳۷۳-۷۴	۳/۸۵	۳/۶۶	۴/۴۸
انور عبدویچ	ملی امید	۱۳۷۳	۳/۷۷	۳/۵۳	۳/۴۲
ایگور کوردس	ملی امید	۱۳۷۸	۲/۶۴	۲/۹۳	۲/۶۵
یاگودیچ	ملی جوانان	۱۳۵۶	۳/۸۳	۳/۵۱	۳/۴۲
کارلوس سولدو	ملی نوجوانان	۱۳۷۷	۲/۹۱	۲/۹۴	۲/۷۰

حساب می آید. در سطح باشگاهی، رایکوف نیز به عنوان موفق ترین مری خارجی باشگاهی شناخته می شود. برانکو، یاگودیچ و سوچ نیز به مقامهای قابل توجهی در مسابقات رسمی دست یافته اند (جدول ۳).

در مسابقات معتبر داخلی کشور نیز، رایکوف

داشته اند. از طرف دیگر، کونوف باکسب میانگین ۲/۲۵، ضعیف ترین مری در سطح باشگاهی به حساب می آید.

براساس کسب مقام در رقابتهای، اوفارل از برجسته ترین و موفق ترین مریبان خارجی در ایران به

جدول ۲. عملکرد مربیان خارجی تیمهای باشگاهی کشور (میانگین)

نام مربی	نام تیم	سال مربیگری	حیطه های عملکردی		
			فنی	مدیریتی	روان شناختی
رایکوف	استقلال (تاج) تهران	۱۳۵۰-۵۵	۴/۶۰	۴/۳۲	۴/۱۰
جکچج	استقلال (تاج) تهران	۱۳۵۶-۵۷	۴/۷۴	۴/۵۴	۳/۸۵
راجرز	پرسپولیس	۱۳۵۰-۵۳	۴/۲۵	۴	۳/۳۲
اسکینر	نیروی اهواز	۱۳۵۳-۵۴	۳/۲۵	۳/۴۳	۳/۴۳
سوکومورخوف	استقلال تهران	۱۳۷۸ و ۱۳۷۲	۳/۴۰	۳/۲۷	۳/۲۵
لیادین	ذوب آهن	۱۳۷۳ و ۱۳۵۴-۵۶	۴/۲۵	۴/۳۳	۳/۷۵
هاری گیم	صنعت نفت	۱۳۵۳-۵۵	۳/۴۲	۳/۳۰	۳/۱۷
گاموش	نیروی اهواز	۱۳۵۴-۵۶	۲/۹۵	۲/۹۵	۳/۲۵
کونوف	پرسپولیس-راه آهن	۱۳۵۵-۵۶	۲/۷۵	۲/۷۵	۲/۲۵
دیمیترو	تراکتور سازی	۱۳۷۶ و ۱۳۷۳	۴/۲۱	۳/۴۶	۳/۶۵
آدریان سابو	شهرداری و ماشین سازی	۱۳۷۴-۷۵	۴/۳۸	۴/۰۸	۳/۸۳
آصف نمازوف	ماشین سازی- پورا	۱۳۷۱-۷۳	۳/۶۸	۳/۰۴	۳/۲۴
بگوویچ	فولاد خوزستان	۱۳۷۸-۸۲	۴/۴۶	۴/۲۱	۴/۱۳
گوجا	تراکتور سازی	۱۳۷۸ و ۱۳۷۲	۴/۴۸	۴/۲۲	۴
یورگن گده	پرسپولیس- کشاورز	۱۳۷۴ و ۱۳۷۲	۳/۸۰	۳/۵۴	۳/۳۲
استانکو	پرسپولیس- سپاهان	۱۳۸۰ و ۱۳۷۴	۴/۳۸	۳/۹۷	۳/۶۰

جدول ۳. خلاصه مقامها و افتخارات به دست آمده توسط مربیان خارجی در مسابقات بین المللی

مقامها یا افتخارات به دست آمده	مربیان خارجی
راهبایی به جام جهانی و المپیک	یاگودیچ، راهبایی تیم ملی جوانان به مسابقات جهانی تونس؛ ویرا، صعود به مسابقات جام جهانی ۱۹۹۸ و اوفارل، المپیک مونترال ۱۳۷۶
قهرمانی در بازیهای آسیایی و مسابقات فوتبال کشورهای آسیایی	سوج، نایب قهرمانی بازیهای آسیایی ۱۹۶۶؛ اوفارل و برانکو، قهرمانی در بازیهای آسیایی ۱۹۷۴ و ۲۰۰۲؛ اوفارل قهرمانی در مسابقات جوانان و امید آسیا در سالهای ۷۶-۱۹۷۳ و یاگودیچ، نایب قهرمانی در مسابقات جوانان آسیا سال ۱۹۷۸
قهرمانی در جام باشگاههای آسیا	رایکوف، قهرمانی در سال ۱۹۷۰ و مقام سوم باشگاههای آسیا در سال ۱۹۷۱؛ استانکو پابلو کوویچ، مقام سوم باشگاههای آسیا سال ۱۹۷۷
قهرمانی در مسابقات بین المللی دوستانه و تدارکاتی	عبدویچ، نایب قهرمانی در مسابقات جام گاندی سال ۱۹۹۵ و قهرمانی در مسابقات بین المللی جام بسیج سال ۱۳۷۲، گده، قهرمانی در مسابقات چند جانبه امارات با تیم ملی امید سال ۱۹۹۵، بلاژیویچ، قهرمانی در جام ال-جی سال ۱۳۸۰، راجرز، قهرمانی در مسابقات جام دوستی سال ۱۳۴۸، گوجا و رایکوف، قهرمانی جام میلز هندوستان؛ اوفارل، قهرمانی در مسابقات جام بین المللی ایران ۱۳۵۳، یاگودیچ، مقام قهرمانی و نایب قهرمانی در جام بین المللی نوجوانان تبریز ۱۳۵۶ و مقام سوم سال ۱۳۵۷

شده، عبدویچ و یاگودیچ نیز عملکرد خوبی در این زمینه داشته اند. اما ایویچ، کوردس و سولدو جزو ضعیف ترین ها هستند. به علاوه با توجه به نسبت گل زده به گل خورده، بلاژیویچ و اوفارل به ترتیب با کسب نسبت ۳/۳ و ۲/۸۹ موفقیت بسیار خوبی داشته اند، هر چند یاگودیچ، رایکوف، برانکو، استانکو و سوج نیز دارای نسبت گل زده بیشتری به گل خورده اند. در نهایت ایویچ، کوردس و سولدو از این نظر نتایج ضعیف تری در مقایسه با دیگر مربیان به دست آورده اند (جدول ۵).

با مقایسه عملکرد مربیان خارجی تیمهای باشگاهی و نسبت برد به باخت می توان گفت،

مربی تیم استقلال (تاج سابق) تهران بهترین عملکرد را از خود بر جای گذاشته است. به جز وی، می توان به راجرز و استانکو مربیان تیم پرسپولیس اشاره کرد. تعداد دیگری از مربیان خارجی نیز موفق شده اند، مقامهایی برای تیمهای خود در مسابقات سراسری کشور، استانی یا شهرستانی به دست آورند (جدول ۴).

براساس نتایج کمی که از نسبت برد به باخت، در مسابقات به دست آمده برانکو، بلاژیویچ، اوفارل و رایکوف از بین مربیان تیم ملی بزرگسالان بهترین عملکرد را به خود اختصاص داده اند. از بین مربیان خارجی در سطح تمام رده ها، علاوه بر مربیان گفته

جدول ۴. خلاصه مقامها و افتخارات به دست آمده در مسابقات داخلی کشور

مقامهای به دست آمده	مربیان خارجی
قهرمانی در مسابقات لیگ منطقه ای، جام تخت جمشید، جام آزادگان، جام حذفی و لیگ برتر کشور	رایکوف؛ مقام قهرمانی لیگ منطقه ای ۱۳۴۹ و لیگ تخت جمشید ۱۳۵۳، مقام سوم باشگاههای ایران سال ۱۳۵۱ و نایب قهرمان جام تخت جمشید ۱۳۵۲، گده، قهرمانی در جام آزادگان ۱۳۷۴ به همراه استانکو پابلو کوویچ، استانکو، قهرمانی جام آزادگان سال ۱۳۷۴ و ۱۳۷۵؛ راجرز، قهرمانی در لیگ منطقه ای ۱۳۵۰ و جام تخت جمشید ۱۳۵۲، نایب قهرمان جام تخت جمشید ۱۳۵۳؛ کونوف، نایب قهرمانی در جام تخت جمشید ۱۳۵۵؛ جکیچ، قهرمان جام حذفی ایران ۱۳۵۶ و نایب قهرمان جام تخت جمشید ۱۳۵۶؛ گوجا، مقام سوم جام آزادگان ۱۳۷۲ و نایب قهرمان در مسابقات دسته دوم جام آزادگان ۱۳۷۴؛ سوکومورخوف، نایب قهرمان جام حذفی کشور ۱۳۷۸ و قهرمانی در دسته سوم جام آزادگان ۱۳۷۲؛ دیمیترو، نایب قهرمانی جام حذفی کشور ۱۳۷۳ با تیم تراکتورسازی؛ بگوویچ، مقام سوم لیگ برتر کشور ۱۳۸۱
قهرمانی در مسابقات شهرستانها و لیگهای استانی	رایکوف، قهرمانی در مسابقات باشگاههای تهران ۱۳۵۰ و ۱۳۵۱؛ گده، نایب قهرمانی در جام برتر باشگاههای تهران ۱۳۷۲ با تیم کشاورز؛ راجرز، قهرمانی در جام برتر باشگاههای تهران ۱۳۴۸؛ اسکینر، قهرمانی در مسابقات فوتبال آبادان ۱۳۵۴؛ سوکومورخوف قهرمانی در جام برتر باشگاههای تهران ۱۳۷۳
قهرمانی در مسابقات دوستانه و تدارکاتی داخلی	رایکوف، قهرمان جام اتحاد ۱۳۵۲ با تیم استقلال؛ راجرز، مقام سوم جام اتحاد ۱۳۵۲؛ گوجا، قهرمان جام سرداران آذربایجان ۱۳۷۵

نتایج حاصل از آزمون فرضهای آماری می پردازیم.
 براساس نتایج بین توانایی فنی، توانایی مدیریتی - رهبری و مهارتهای روان شناختی - ارتباطی مربیان خارجی، تفاوت معناداری مشاهده شده است ($P < 0/05$).
 مربیان خارجی با کسب میانگین رتبه ۲/۴۹، از توانایی فنی بالاتری در مقایسه با توانایی مدیریتی (۱/۸۷) و مهارتهای روان شناختی - ارتباطی (۱/۶۴) برخوردار بوده اند. تا به عبارت دیگر، توانایی فنی آنها به طور معناداری از توانایی مدیریتی و مهارتهای روان شناختی بالاتر است. به علاوه، توانایی مدیریتی مربیان خارجی به طور معناداری بالاتر

سوکومورخوف، راجرز، رایکوف و استانکو جزو موفق ترین و کونوف، دیمیترو، اسکینر و هاری گیم جزو ضعیف ترین مربیان باشگاهی به شمار می روند.
 از طرف دیگر، راجرز، سوکومورخوف و رایکوف از نظر نسبت گل زده به گل خورده دارای بهترین عملکرد و کونوف و هاری گیم دارای ضعیف ترین عملکرد هستند. به علاوه، لیادین، سابو و دیمیترو دارای نسبت گل زده کمتری به گل خورده در مسابقات بوده و نتایج قابل قبولی از آنها ثبت نشده اند. اما سایر مربیان خارجی باشگاهی، نتایج قابل قبولی در مسابقات کسب کرده اند (جدول ۶). اینک به بیان

جدول ۵. عملکرد مریبان خارجی تیمهای ملی براساس کسب نتایج مسابقات رسمی و غیر رسمی

نام مریبی	نام تیم	نسبت برد به باخت			نسبت گل زده به گل خورده		
		رسمی	غیر رسمی	مجموع	رسمی	غیر رسمی	مجموع
سوچ	ملی بزرگسالان	۱/۳۳	-	۱/۳۳	۱/۵	-	۱/۵
رایکوف	ملی بزرگسالان	-	۳	۳	-	۱/۸۷	۱/۸۷
اوفارل	ملی بزرگسالان	۱۰	۱/۳۳	۳	۱۴	۱/۵	۲/۸۹
والدیر ویرا	ملی بزرگسالان	۲	-	۲	۱/۲۲	-	۱/۲۲
استانکو	ملی بزرگسالان	۱	۱/۶۶	۱/۵	۲/۵	۱/۴۷	۱/۵۹
ایویچ	ملی بزرگسالان	-	۰/۴	۰/۴	-	۰/۳۵	۰/۳۵
بلاژیچ	ملی بزرگسالان	۲/۵	۳/۳۳	۳/۴	۱/۶۶	۴/۳۶	۳/۳
برانکو	ملی ایران	۳/۵	۳	۵	۲/۰۶	۱/۳	۱/۷۷
انور عبدویچ	ملی امید	-	۵	۵	-	۲	۲
کوردس	ملی امید	۰/۵	-	۰/۵	۰/۴	-	۰/۴
یاگودیچ	ملی جوانان و جوانان تبریز	۲/۵	۳	۲/۸۵	۲/۳	۱/۸	۱/۹۷
کارلوس سولدو	ملی نوجوانان	۰/۵	-	۰/۵	۰/۴۵	-	۰/۴۵

عملکرد بهتر آنها در بین مریبان خارجی سایر کشورهای است. پس از یوگسلاوی، مریبان خارجی کشورهای رومانی، کرواسی و مجارستان بهترین عملکرد را از نظر دانش و تواناییهای فنی داشته اند. همچنین مریبان خارجی آذربایجان و ایتالیایی تبار ضعیف ترین عملکرد را از نظر فنی به دست آورده اند. نظر توانیهای مدیریتی - رهبری، مریبان کشورهای

از مهارتهای روان شناختی - ارتباطی آنها بوده و از نظر روان شناختی - ارتباطی، ضعیف ترین عملکرد داشته اند.

همان طور که در جدول ۷ نشان داده شده است، مریبان یوگسلاوی تبار بالاترین میانگین را در هر سه حیطه عملکردی به دست آورده اند که نشاندهنده

جدول ۶. عملکرد مربیان خارجی تیمهای باشگاهی براساس نتایج مسابقات رسمی و غیر رسمی

نسبت گل زده به گل خورده			نسبت برد به باخت			نام تیم	نام مربی
مجموع	غیر رسمی	رسمی	مجموع	غیر رسمی	رسمی		
۲/۵۲	۵/۳	۲/۲۸	۳/۴۰	۵	۳/۲۴	استقلال (تاج) تهران	رایکوف
۱/۴۸	-	۱/۴۸	۱/۵۵	-	۱/۵۵	استقلال (تاج) تهران	جکیچ
۲/۸۲	۱/۴۶	۳/۳۰	۴/۱۶	۳/۵	۴/۳	پرسپولیس	آکن راجرز
۱	۳	۰/۸۷	۰/۷۵	۴	۰/۵۸	نیروی اهواز	اسکینر
۲/۷۲	-	۲/۷۲	۴/۳۳	-	۴/۳۳	استقلال تهران	سوکومورخوف
۰/۸۳	-	۰/۸۳	۰/۸۳	-	۰/۸۳	ذوب آهن	لیادین
۰/۷۷	-	۰/۷۷	۰/۵۴	-	۰/۵۴	صنعت نفت	هاری گیم
۱/۱۶	-	۱/۱۶	۱/۳۳	-	۱/۳۳	نیروی اهواز	گامبوش
۰/۶۲	-	۰/۶۲	۰/۷۱	-	۰/۷۱	پرسپولیس - راه آهن	ایوان کونوف
۰/۸۵	-	۰/۸۵	۰/۶۴	-	۰/۶۴	تراکتورسازی	دیمیتر
۰/۸۳	۱	۰/۸	۰/۹۳	-	۰/۹۳	شهرداری و ماشین سازی تبریز	آدریان سابو
۱/۰۲	-	۱/۰۲	۱	-	۱	ماشین سازی - پورا	آصف نمازوف
۱/۰۲	۳	۱	۰/۸۴	۱	۰/۸۳	فولاد خوزستان	وینگو بگوویچ
۱/۲۳	۱/۲۵	۱/۲۲	۱/۶۰	۱/۳۳	۱/۶۵	تراکتورسازی	واسیلی گوجا
۱/۳۶	۰/۲	۱/۵۱	۱/۳۳	۰	۱/۷۷	پرسپولیس - کشاورز	یورگن گده
۱/۸۴	-	۱/۸۴	۲/۴۷	-	۲/۴۷	پرسپولیس - سپاهان	استانکو
۰/۹۷	-	۰/۹۷	۱	-	۱	سایپا	جیوانی می

جدول ۷. مقایسه تواناییهای فنی، مدیریتی - رهبری و مهارتهای روان شناختی - ارتباطی مربیان خارجی کشورهای گوناگون

حیطه های عملکردی مربیان خارجی						کشور
مهارتهای روان شناختی - ارتباطی		توانایی مدیریتی - رهبری		توانایی فنی		
میانگین رتبه	تعداد	میانگین رتبه	تعداد	میانگین رتبه	تعداد	
۱۶۵/۷۲	۵۳	۱۷۲/۳۳	۵۵	۱۹۲/۸۸	۵۹	یوگسلاوی
۹۳/۱۳	۳۰	۱۰۷/۴۵	۳۱	۹۸/۷۵	۳۰	آلمان
۱۳۷/۰۴	۱۲	۱۴۷/۷۴	۱۷	۱۵۹/۴۸	۱۸	مجارستان
۱۱۷	۲۱	۱۴۸/۳۰	۲۲	۱۲۰/۹۵	۲۱	روسیه
۱۳۴/۵۶	۳۹	۱۴۷/۹۵	۳۹	۱۳۹/۸۵	۴۳	انگلیس
۱۵۹/۸۲	۳۱	۱۵۳/۶۹	۳۱	۱۷۷/۲۷	۳۱	رومانی
۱۳۷/۶۰	۵	۱۰۸/۷۵	۴	۹۵/۳۰	۵	برزیل
۱۶۹/۷۲	۶۹	۱۶۶/۰۱	۶۹	۱۶۷/۷۳	۷۰	کرواسی
۱۰۶/۶۷	۶	۱۰۴/۴۰	۵	۹۴/۹۹	۵	بوسنی
۸۰/۸۶	۱۱	۴۲/۶۴	۱۱	۸۱/۱۸	۱۱	آذربایجان
۱۸/۷	۵	۳۲/۷۵	۶	۲۳/۹۲	۶	ایتالیا

در پایین ترین رده از نظر عملکردی قرار گرفته اند (جدول ۷).

به منظور بررسی معنادار بودن تفاوت‌های مشاهده شده از نظر آماری، روش مسجذور کای و آزمون کروسکال والیس به کار رفت و مشخص شد که تفاوتها

یوگسلاوی، کرواسی و رومانی بهترین عملکرد را به خود اختصاص داده و باز هم مربیان آذربایجانی و ایتالیایی تبار ضعیف ترین عملکرد را به دست آورده اند. از نظر مهارتهای روان شناختی - ارتباطی مربیان سه کشور کرواسی، یوگسلاوی و رومانی پیشتاز بوده و مربیان آذربایجانی و ایتالیایی همچنان

جدول ۸. مقایسه عملکرد مربیان خارجی کشورهای گوناگون از نظر کسب نتایج در بازیهای رسمی

کشور	تعداد بازی انجام شده	نتایج به دست آمده									
		برد		تساوی		باخت		گل زده		گل خورده	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	میانگین	تعداد	میانگین
یوگسلاوی	۲۰۸	۱۱۶	۵۵/۸	۵۱	۲۴/۵	۴۱	۱۹/۷	۳۲۴	۱/۵۶	۱۵۱	۰/۷۲
آلمان	۴۳	۱۷	۳۹/۵	۱۵	۳۴/۹	۱۱	۲۵/۶	۵۸	۱/۳۵	۴۲	۰/۹۸
مجارستان	۷۳	۲۸	۳۸/۳	۲۴	۳۲/۹	۲۱	۲۸/۸	۷۲	۰/۹۹	۶۰	۰/۸۲
روسیه	۱۸۰	۶۰	۳۳/۳	۷۲	۴۰	۲۶/۷	۴۸	۱۹۰	۱/۰۵	۱۶۸	۰/۹۳
انگلیس	۱۸۰	۷۶	۴۲/۲	۵۳	۲۹/۴	۵۱	۲۸/۴	۲۳۳	۱/۲۹	۱۴۰	۰/۷۷
رومانی	۱۵۱	۵۵	۳۶/۴	۴۸	۳۱/۸	۴۸	۳۱/۸	۱۷۱	۱/۱۳	۱۷۰	۱/۱۲
برزیل	۵	۲	۴۰	۲	۴۰	۱	۲۰	۱۱	۲/۲	۹	۱/۸
کرواسی	۲۰۰	۸۲	۴۱	۶۲	۳۱	۵۶	۲۸	۲۸۳	۱/۴۲	۲۰۶	۱/۰۳
آذربایجان	۴۸	۱۵	۳۱/۲۵	۱۸	۱۵	۳۱/۲۵	۱۵	۴۸	۱	۴۷	۰/۹۸
ایتالیا	۳۲	۱۱	۳۴/۴	۸	۲۴/۷	۱۳	۴۰/۶	۳۴	۱/۰۶	۴۱	۱/۲۸

* عملکرد مربی خارجی اهل بوسنی به دلیل حضور نیافتن تیم امید در مسابقات رسمی، در جدول قید نشده است.

از جدول ۸، چنین استنباط می شود که مربیان خارجی کشورهای یوگسلاوی، انگلیس و کرواسی بهترین عملکرد را از نظر درصد برنده شدن در مسابقات رسمی دارند. از نظر درصد بازنده شدن در مسابقات نیز، مربیان خارجی کشورهای یوگسلاوی، برزیل و آلمان کمترین درصد گل خورده و بهترین عملکرد را دارند. بنابراین، مربیان خارجی کشورهای

بین تواناییهای فنی ($x^2 = ۵۸/۰۷۲$ و $P = ۰/۰۰۰$)، مدیریتی - رهبری ($x^2 = ۴۶/۱۵۷$ و $P = ۰/۰۰۰$) و مهارتهای روان شناختی - ارتباطی ($x^2 = ۴۵/۹۹۲$ و $P = ۰/۰۰۰$) مربیان خارجی کشورهای گوناگون از نظر آماری معنادار است. مقایسه عملکرد مربیان خارجی کشورهای گوناگون از نظر کسب نتیجه در مسابقات، در جدول ۸ آمده است.

جدول ۹. مقایسه عملکرد مریبان خارجی تیمهای ملی، باشگاهی، قبل و پس از انقلاب از نظر کسب نتایج در مسابقات رسمی

نتایج به دست آمده										تعداد بازی	گروه‌ها
گل خورده		گل زده		باخت		تساوی		برد			
تعداد	میانگین	تعداد	میانگین	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۷۰	۱/۰۳	۱۳۱	۱/۹۳	۲۵	۱۷	۱۷/۶	۱۲	۵۷/۳	۳۹	۶۸	تیمهای ملی
۹۵۶	۰/۹۱	۱۴۵۸	۱/۳۹	۲۷/۴	۲۸۷	۳۲/۵	۳۴۱	۴۰	۴۲۰	۱۰۴۸	تیمهای باشگاهی
۴۵۸	۰/۷۹	۷۱۴	۱/۲۴	۲۵/۷	۱۴۹	۳۱/۳	۱۸۱	۴۳	۲۴۹	۵۷۹	قبل از انقلاب
۵۶۸	۱/۰۶	۶۹۵	۱/۲۹	۲۹	۱۵۵	۳۲	۱۷۲	۳۹	۲۱۰	۵۳۷	پس از انقلاب

آذربایجان، روسیه و ایتالیا با پایین ترین درصد برنده شدن و مریبان خارجی کشورهای ایتالیا، آذربایجان و رومانی با بالاترین درصد بازنده شدن در مسابقات، ضعیف ترین عملکرد را دارند. از نظر میانگین گل خورده در هر بازی، مریبان خارجی کشورهای یوگسلاوی، انگلیس و مجارستان بهترین عملکرد را به ثبت رسانده اند. نتایج به دست آمده از جدولهای ۷ و ۸ به میزان بسیار زیادی با هم همخوانی دارند و مشاهده می شود که مریبان خارجی کشور یوگسلاوی به طور آشکاری عملکرد بهتری در مقایسه با سایر مریبان خارجی داشته اند. از این رو، با استفاده از هر دو روش ارزشیابی در می یابیم که مریبان خارجی ایتالیایی و آذربایجانی جزو ضعیف ترین مریبان خارجی هستند. در این تحقیق، عملکرد مریبان خارجی تیم ملی و باشگاهی کشور (براساس پرسشنامه) با هم مقایسه و مشخص شد که تفاوت معناداری وجود ندارد.

مریبان خارجی تیمهای ملی، از نظر درصد برنده شدن (۵۷/۳ در برابر ۴۰) و بازنده شدن (۲۵) در برابر (۲۷/۴) در مسابقات، از مریبان خارجی باشگاهی موفق ترند. از طرف دیگر هر چند میانگین گل زده تیمهای ملی (۱/۹۳) از تیمهای باشگاهی (۱/۳۹) بیشتر است، اما در مورد میانگین گل خورده در هر بازی، نتیجه معکوس است و مریبان خارجی باشگاهی (میانگین ۹۱ درصد) در مقایسه با مریبان خارجی تیمهای ملی (میانگین ۱/۰۳) عملکرد بهتری دارند. به طور کلی، مریبان خارجی تیمهای ملی با کسب نسبت برد به باخت بیشتر (۲/۲۹ در برابر ۴۶/۱) و همچنین نسبت میانگین گل زده به گل خورده بیشتر (۱/۸۷ در برابر ۱/۵۲) از موفقیت بیشتری برخوردارند.

براساس اطلاعات به دست آمده، بین عملکرد فنی (۱۶/۱۶ در برابر ۱۳۳/۳۰ و $P < 0.001$) و عملکرد مدیریتی (۱۵/۱۵ در برابر ۱۲۹/۲ و $P < 0.002$) مریبان خارجی در دوره قبل و پس از

با این نتایج همخوانی داشته‌اند و می‌توان اظهار کرد، اوفارل از برجسته‌ترین و موفق‌ترین مربیان خارجی در سطح تیمهای ملی ایران به شمار می‌رود. ضمن اینکه برانکو و سوچ نیز مقامهای شایان توجهی به دست آورده است. در سطح تیم ملی امید، هرچند عبدویچ در مدت کوتاه فعالیت خود، فرصت هدایت تیم ایران را در مسابقات رسمی پیدا نکرد، اما کسب یک مقام قهرمانی و یک نایب قهرمانی در مسابقات بین‌المللی دوستانه، همچنین توجه خاص به استعدادیابی و پرورش آنها، عملکرد قابل قبولی داشته است که با نتایج به دست آمده از پرسشنامه (جدول ۱) همخوانی دارد.

یا گودیچ مربی تیم ملی جوانان نیز، با یک بار مقام نایب قهرمانی در مسابقات جوانان آسیا (۱۹۷۸) و رساندن تیم ملی جوانان به مسابقات جهانی تونس (جدول ۳)، حضوری نسبتاً موفق در ایران داشته است و نتایج حاصل از پرسشنامه نیز مؤید این واقعیت هستند. ضعیف‌ترین مربیان خارجی در سطح تیمهای ملی، هم از نظر کسب نتیجه و هم از حیث نتایج به دست آمده از پرسشنامه، کوردس و سولندو هستند. معیار سومی که به منظور ارزشیابی مربیان خارجی

استفاده شده است کسب نتایج در مسابقات است نتایج حاصله از این نظر، تا حدود زیادی با نتایج قبلی که در بالا به آنها اشاره شد، همخوانی دارد. از نظر نسبت برد به باخت در مسابقات رسمی و غیر رسمی، برانکو، بلاژیویچ، اوفارل و رایکوف نتایج بسیار خوبی به دست آورده‌اند. اما ضعیف‌ترین مربیان کوردس و سولندو هستند (جدول ۵) با این حال، در پاره‌ای موارد بین نتایج حاصل از پرسشنامه، نتایج کمی به دست آمده از مسابقات و کسب مقام، مغایرتهایی به چشم می‌خورد. از جمله مربیانی همچون بلاژیویچ، ایویچ و استانکو مقامهای قابل توجهی برای تیم ملی ایران

انقلاب، تفاوت معناداری مشاهده می‌شود. با این حال مهارت‌های روان‌شناختی - ارتباطی مربیان خارجی در دوره قبل از انقلاب بهتر از دوره پس از انقلاب بود (۹۸/۱۴۷ در برابر ۱۳۱/۳۵) اما این تفاوتها معنادار نبودند. به طور کلی، مربیان خارجی در دوره قبل از انقلاب عملکرد بهتری داشته‌اند اطلاعات مندرج در جدول ۹، به طور واضح نتایج به دست آمده از فرضیه آماری مبنی بر بهتر بودن عملکرد مربیان خارجی را قبل از انقلاب تأیید می‌کند. همان‌طور که مشاهده می‌شود، عملکرد مربیان خارجی از نظر درصد برنده شدن (۴۳ در مقابل ۳۹)، درصد بازنده شدن (۲۵/۷ در مقابل ۲۹) و میانگین گل خورده در هر بازی (۰/۷۹ در مقابل ۱/۰۶) در دوره قبل از انقلاب بهتر است و تنها از نظر درصد گل زده در هر بازی (۱/۲۹ در مقابل ۱/۲۴)، مربیان خارجی پس از انقلاب عملکرد بهتری دارند به علاوه، نسبت میانگین گل زده به گل خورده بالاتر (۱/۰۶ در برابر ۱/۲) مؤید عملکرد بهتر مربیان خارجی در دوره قبل از انقلاب است.

بحث و نتیجه گیری

نتایج به دست آمده از پرسشنامه در مورد عملکرد مربیان خارجی، نشاندهنده آن هستند که برانکو، سوچ و اوفارل از بین مربیان تیم ملی بزرگسالان ایران با کسب میانگین بالاتر نسبت به دیگران، موفقیت بسیار خوبی داشته‌اند. از بین مربیانی که عهده دار هدایت تیم ملی امید ایران بوده‌اند، اوفارل و عبدویچ و از بین مربیان مسئول هدایت تیم ملی جوانان، یاگودیچ، رایکوف و اوفارل نیز کارنامه قابل قبولی از خود برجای گذاشته‌اند تنها سولندو، مربی تیم ملی نوجوانان در موفقیت تیم خود توفیق چندانی نداشته است (جدول ۱) مقامهای به دست آمده (جدول ۳). تا حدود زیادی

شود و بیشترین بازیکن را تحویل تیمهای ملی امید و بزرگسالان کشور دهد. سایر مربیان نامبرده، کم و بیش در ارائه خدماتی از قبیل به کارگیری شیوه‌های تمرینی و بدنسازی نوین، استعدادیابی، ارائه فوتبال روز در زمان خود موفق بوده‌اند (۱).

نتایج فرضیه‌های آماری نشان دادند، بین عملکرد مربیان خارجی کشورهای گوناگون تفاوت معناداری وجود دارد و مربیان سه کشور یوگسلاوی، کرواسی و رومانی با کسب بالاترین میانگین از پرسشنامه، عملکرد بهتری داشته‌اند (جدول ۷) براساس کسب نتایج در مسابقات رسمی، مربیان یوگسلاوی، برزیل و آلمان بهترین عملکرد را نشان داده‌اند. از نظر نسبت میانگین گل زده به گل خورده نیز، مربیان یوگسلاوی، انگلیسی و مشترکاً کروات و آلمانی، موفق‌تر از سایرین بوده‌اند. ما در یافتیم که ضعیف‌ترین مربیان از نظر دو معیار گفته شده، مربیان آذربایجان و ایتالیایی تبار هستند (جدول ۷ و ۸). در مجموع نتایج حاکی از آن هستند با وجود تمام معیارهای مورد استفاده، مربیان یوگسلاوی موفق‌ترین گروه از مربیان خارجی در ایران هستند، هر چند که مربیان کشورهای انگلیس، کرواسی و آلمان نیز، موفقیت بیشتری در مقایسه با سایرین داشته‌اند. این واقعیت می‌تواند، به عنوان معیاری مهم در گزینش مربیان خارجی آینده، مورد توجه مسئولان و دست‌اندرکاران قرار گیرد.

بین عملکرد مربیان خارجی تیمهای ملی و باشگاهی (براساس پرسشنامه) تفاوت معناداری مشاهده نشد. با این حال، نتایج مسابقات رسمی تا حدودی متفاوت از این بودند. و نشان دادند که مربیان خارجی تیمهای ملی از باشگاهی موفق‌تر بوده‌اند، مربیان باشگاهی فقط دارای میانگین گل خورده کمتری بوده و از نظر دفاعی عملکرد بهتری داشته‌اند (جدول ۹). مقایسه عملکرد مربیان خارجی در دوره قبل و

در زمان تصدی مربیگری خود به دست نیاورده‌اند، اما از نظر میانگین به دست آمده از پرسشنامه (جدول ۱)، عملکرد قابل قبولی داشته‌اند. توجیه واقعی این یافته‌ها آن است که حضور مربیان خارجی ابعاد گوناگونی را تحت تأثیر قرار داده است که فقط به کسب مقام یا نتایج به دست آمده در مسابقات ختم نمی‌شود. ایوبیچ که برای آماده سازی تیم ملی ایران در مسابقات جام جهانی ۱۹۹۸ فرانسه به کار گرفته شد، قبل از شروع مسابقات و فقط به دلیل کسب نتایج ضعیف در مسابقات تدارکاتی، از سمت خود عزل شد حال آنکه حریفان ایران در این بازیهای تدارکاتی، بسیار قوی و قدرتمند بودند. به علاوه برخی از بازیکنان و کارشناسان معتقدند، برنامه‌ها و آموزشهای این مربی در تغییر نگرش بازیکنان ایران بسیار مؤثر بوده‌اند، به طوری که باعث شدند تیم ملی ایران در مسابقات جام جهانی، بازیهای قابل قبولی به نمایش بگذارد.

همان طور که قبلاً بیان شد، بیشترین زمینه فعالیت مربیان خارجی در باشگاهها بوده است. رایکوف، راجرز، سوکومورخوف، استانکو، جکیچ و گوجا، هم از نظر کسب مقام (جدول ۴) و هم از نظر نسبت برد به باخت و گل زده به گل خورده (جدول ۶) دارای حضوری بسیار موفق در تیمهای باشگاهی کشور بوده‌اند. نتایج حاصل از پرسشنامه (جدول ۲) نیز این گفته را تأیید می‌کند. علاوه بر این نتایج پرسشنامه و مصاحبه نشان می‌دهند که بگوویچ، گده، لیادین، سایو، و دیمیترو با اینکه مقامهای قابل توجه و نتایج چشمگیری در مسابقات به دست نیاورده‌اند، اما عملکرد نسبتاً قابل قبولی از خود بر جای گذاشته‌اند. از جمله اینکه بگوویچ با استعدادیابی و پرورش بازیکنان جوان موجب شد، تیم فولاد خوزستان به یکی از مطرح‌ترین تیمهای شهرستانی کشور در سالهای ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۱ تبدیل

پس از بررسی، این مورد را از مهم‌ترین علل این پدیده بر شمردند: ورزیده‌تر، مجرب‌تر و تواناتر بودن مربیان خارجی در دوره قبل از انقلاب در مقایسه با دوره پس از انقلاب، وجود تشکیلات و مدیریت منسجم‌تر و کارآمدتر در سطح فدراسیون فوتبال و سایر نهادهای ورزشی در دوره قبل از انقلاب با حمایت بیشتر از تیمها از طریق فراهم کردن زمینه فعالیت مؤثر برای مربیان در آن دوران، درک بالای مربیان خارجی قبل از انقلاب از وضعیت فوتبال ایران در آن دوره به دلیل شروع کار از سطوح پایین‌تر و تیمهای پایه فوتبال و استمرار حضور و فعالیت آنها در ایران و در نهایت، اجازه دخالت ندادن به افراد غیر مسئول و غیر کارشناس در امور تیم به دلیل مدیریت و قاطعیت بالای مربیان خارجی در دوره قبل از انقلاب. با وجود این، خبیری (۱۳۸۱) اظهار داشته است که حمایت مسئولان‌تر از اول از تیم ملی فوتبال بزرگسالان کشور در دوره قبل و پس از انقلاب، مشابه هم بوده است و معمولاً بازیکنان و ورزشکاران مورد تشویق قرار گرفته‌اند. با این حال، وی همچنین به این مطلب اشاره کرده است که تیم ملی فوتبال بزرگسالان ایران در دوره قبل و پس از انقلاب، تشکیلات منسجم و قوی نداشته است (۳).

جلالی فراهانی و آقاپور (۱۳۷۷) نیز، فقدان سازمان و تشکیلات منسجم، همچنین نبودن برنامه ریزی اصولی و مستمر را از عمده‌ترین مشکلات تیم ملی ایران در مسابقات جام جهانی ۱۹۹۸ فرانسه دانسته‌اند (۲) و سجادی (۱۳۷۹) نیز نبودن برنامه ریزی صحیح و بی‌ثباتی در مدیریت کلان فدراسیون فوتبال را از جمله عاملهای ناکامی تیم ملی جوانان ایران در سالهای ۱۹۷۸ تا ۱۹۹۸ ذکر کرده است (۶).

در مسابقات فوتبال باشگاههای آسیا تیم استقلال (تاج سابق) تهران با هدایت رایکوف در سال ۱۹۷۰

پس از انقلاب، تفاوت معناداری را نمایان ساخت و نشان داد که عملکرد فنی و مدیریتی مربیان خارجی قبل از انقلاب موفق‌تر بوده‌اند.

خبیری (۱۳۸۱) در جریان تحقیق خود به این نتیجه رسید که درصد موفقیت تیم ملی بزرگسالان فوتبال ایران در مسابقات رسمی قبل از انقلاب نسبت به پس از انقلاب (۶۲/۵ در برابر ۶۰/۲) بهتر بوده است. با این حال، نتایج وی نشان دادند که درصد باخت تیم ملی بزرگسالان پس از انقلاب نسبت به قبل از انقلاب (۱۷/۲ در برابر ۲۲/۷۳) کمتر بوده است. علاوه بر این، وی گزارش کرده است که تیم ملی پس از انقلاب عملکرد بهتری داشته است و درصد گل خورده آن (۰/۶۶ گل خورده در برابر ۰/۹۲ گل خورده در هر بازی) کمتر بوده است (۳). همچنین، نتایج تحقیق حاضر نشان می‌دهند که تیمهای دارای مربی خارجی پس از انقلاب، درصد گل زده بیشتری (۱/۲۹ در برابر ۱/۲۴) دارند و هجومی‌تر عمل کرده‌اند.

اما بر خلاف نتایج خبیری در مورد تیم ملی بزرگسالان ایران، تیمهای دارای مربی خارجی قبل از انقلاب از نظر دفاعی بهتر عمل می‌کردند و دارای میانگین گل خورده (۰/۷۹ در برابر ۱/۰۶) کمتری بودند. شاید علت مغایرت نتایج این است که در تحقیق خبیری، نتایج کلی تیم ملی، چه در زمان مربیان خارجی و چه داخلی با هم آورده شده و نتایج بازیهای باشگاهی نیز لحاظ نشده‌اند. نتیجه کلی این است که مربیان خارجی تیمهای ملی و باشگاهی ایران در دوره قبل از انقلاب، عملکرد بهتری را نشان داده‌اند و فقط در دوره پس از انقلاب، درصد گل زده بیشتر است. به همین منظور، از افراد خبره و کارشناس درباره علت پایین‌تر بودن عملکرد مربیان خارجی در دوره پس از انقلاب، مصاحبه و نظر خواهی شد و

کوردس)، یا با مطبوعات و مربیان داخلی (مانند بلاژیویچ)، ناآگاهی بعضی از مربیان خارجی با ویژگیهای عاطفی و شخصیتی بازیکنان ایران و نگه داشتن آنها دور از خانواده در اردوهای طولانی مدت (مانند ایویچ)، موجب کسب نتایج ضعیف در مسابقات و مانع نتیجه گیری لازم آنها شده است. از مجموع این گفته‌ها و مستندات، می‌توان چنین برداشت کرد. که آگاهی مربیان خارجی از فوتبال ایران، شناخت ویژگیهای رفتاری و شخصیتی بازیکنان ایرانی، آشنایی کامل آنها با فرهنگ این مرز و بوم و توانایی حضور مربیان خارجی در ایران نشان می‌دهد، هر گاه مربیان خارجی برای دوره‌های نسبتاً طولانی در بخشها و تیمهای گوناگون فوتبال کشور حضور داشته‌اند (مانند اوفارل، رایکوف، راجرز، و برانکو) فرصت کسب تجربه و آشنایی بیشتر را با فرهنگ ایرانی پیدا کرده و توانسته‌اند ارتباط مؤثر خوبی با بازیکنان، مدیران، فدراسیون و... برقرار کنند. گذشته از ابعاد روانی و ارتباطی بسیاری از کارشناسان و مطلعان معتقدند، مربیان خارجی باید از توانایی مدیریتی بسیار بالایی برخوردار باشند. به طوری که بتوانند همزمان با تجهیز تمام امکانات و ملزومات مورد نیاز برای قهرمانی تیم خود از دخالت دیگران، تشتت آرا، بی‌نظمی، هرج و مرج و بازیکن سالاری جلوگیری کنند.

مقایسه عملکرد مربیان خارجی و داخلی تیمهای ملی نشان می‌دهد که از نظر راهیابی تیم ملی فوتبال بزرگسالان ایرانی به مسابقات جام جهانی، تیم ملی ایران یک بار با مربی ایران و یک بار با مربی خارجی و ایرانی مشترکاً به مسابقات جام جهانی راه یافته است. از نظر راهیابی به مسابقات جام جهانی جوانان نیز، تیم ملی ایران یک بار با مربی خارجی و یک بار با مربی داخلی به این مسابقات راه یافته. اما در هر دو مرحله،

مقام قهرمانی و در سال ۱۹۷۱ مقام سوم باشگاههای آسیا را به دست آورد. البته تیم استقلال در سال ۱۹۹۰ نیز، به قهرمانی و در سالهای ۱۹۹۱ و ۱۹۹۸ به نایب قهرمانی این مسابقات نائل آمد که در هر سه مورد اخیر، مربیان ایرانی هدایت و مسئولیت این تیم را برعهده داشته‌اند. استانکو نیز با تیم پرسپولیس، یک بار فرصت حضور در مسابقات باشگاهی آسیا را پیدا کرد که نتیجه آن کسب مقام سوم برای تیم در سال ۱۹۹۷ بود. به علاوه تیم پرسپولیس موفق شد در سال ۱۹۹۲، با بهره‌گیری از هدایت مربی داخلی به مقام قهرمانی جام در جام باشگاههای آسیا دست یابد. نتایج موجود در خصوص کسب مقام قهرمانی در مسابقات لیگ برتر، جام آزادگان، جام تخت جمشید و لیگ منطقه‌ای کشور دال بر آن هستند که رایکوف، راجرز و استانکو از بین مربیان خارجی هر کدام دو بار با تیمهای زیر نظر مربیگری خود به مقام قهرمانی رسیده‌اند. از بین مربیان داخلی، پروین سه بار، پورحیدری، ذوالفقار نسب، فیروز کریمی هر کدام دو بار و فرهاد کاظمی یک بار با تیمهای خود به مقام قهرمانی دست پیدا کرده‌اند. هر گاه نسبت دفعات و فرصتهای موجود را برای هر دسته از مربیان داخلی و خارجی محاسبه می‌کنیم و ملاک عمل قرار دهیم، امکان مقایسه واقعی بین عملکرد آنان به وجود می‌آید. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهند که مربیان خارجی از نظر فنی و انتقال دانش فوتبال، موفق‌تر از ابعاد مدیریتی و روان شناختی - ارتباطی عمل کرده‌اند. با استناد به این یافته‌ها، شاید بتوان دلایل ناکامی برخی از مربیان خارجی را در ایران ناتوانی آنها در برقراری ارتباط مؤثر و مطلوب با بخشهای گوناگون جامعه دانست. در جریان تحقیق حاضر و در نظر خواهی از بازیکنان و افراد مطلع، مشخص شد که نداشتن ارتباط مؤثر بعضی مربیان خارجی با بازیکنان (مانند

آسیایی می‌رسیم. نتیجه شرکت ایران در این مسابقات، کسب چهار مقام قهرمانی و دو مقام نایب قهرمانی است. تاریخ مسابقات نشان می‌دهد که در مجموع، تیم ملی ایران ۱۱ بار در این مسابقات شرکت کرده است و شش بار مربیان داخلی و پنج بار مربیان خارجی، مربیگری تیم ملی را بر عهده داشته‌اند. به عبارت دیگر می‌توان گفت، نسبت و فرصت مربیان داخلی (۵۵ درصد) از مربیان خارجی (۴۵ درصد) برای تصدی پست مربیگری تیم ملی بیشتر بوده است. براساس تحلیل نتایج مسابقات آسیایی، نسبت کسب مقام اول به نسبت حضور در این مسابقات برای مربیان خارجی (۴/۴۴) بیشتر از مربیان داخلی (۳/۶۳) بوده است. علاوه بر این، نسبت کسب مقام نایب قهرمانی برای مربیان خارجی (۲/۲۲) بیشتر از مربیان داخلی (۱/۸۲) است. از طرف دیگر، مشخص شد که نسبت حذف شدن به نسبت حضور در این مسابقات برای مربیان خارجی (۴/۴۴) کمتر از مربیان داخلی (۵/۴۵) است (اطلاعات نشان داده نشده‌اند) (۱). مجموع این گزارشها حاکی از آن است که در این مورد، مربیان خارجی موفق‌تر از مربیان داخلی بوده‌اند. خبیری (۱۳۸۱) در مقایسه عملکرد مربیان داخلی و خارجی در مسابقات آسیایی اظهار داشته است، مربیان داخلی موفق‌تر بوده‌اند (۳).

دلیل مغایرت نتایج وی با نتایج این تحقیق آن است که کسب مقام اول مسابقات ۲۰۰۲ پوسان که به کمک برانکو به دست آمده، در آن تحقیق لحاظ نشده است. علاوه بر نتایج گفته شده، می‌توان چنین اظهار کرد (خبیری، ۱۳۸۱) که از مجموع مسابقات رسمی و غیر رسمی تیم ملی ایران، عملکرد مربیان داخلی (۲/۴۶) از نظر برد به باخت نسبت به مربیان خارجی (۲/۲۱۶) بهتر بوده است (۳). در تحقیق حاضر،

موفقیتی به دست نیاورده است. در مورد مسابقات المپیک جهانی، سابقه‌ها نشان می‌دهند که تا کنون چهار بار تیم ایران به این مسابقات راه یافته است که در سه مرحله به کمک مربیان ایرانی (حسین فکری ۱۹۶۴، دهداری و رنجبر ۱۹۷۲، حسن حبیبی ۱۹۸۰) و در یک مرحله به کمک مربی خارجی (فرانک اوفارل ۱۹۷۶) به این مهم دست یافته است. در بررسی اجمالی چنین استنباط می‌شود که مربیان ایرانی سهم بیشتری در صعود تیم ملی ایران به مسابقات المپیک داشته‌اند. با این حال، دستیابی به تصمیم قطعی در این زمینه به بررسی تاریخچه کامل مسابقات المپیک، تعیین نسبت فرصت و سهم هر یک از مربیان داخلی و خارجی در مربیگری و هدایت تیم ایران در جریان این مسابقات نیاز است.

خبیری (۱۳۸۱) معتقد است، درصد موفقیت مربیان ایرانی در این زمینه بیشتر از مربیان خارجی بوده است (۳). در مسابقات جام ملت‌های آسیا، تاکنون مربیان خارجی هیچ مقامی را به دست نیاورده‌اند. به طور کلی، تاکنون فقط در یک نوبت تیم ملی بزرگسالان ایران در جریان مسابقات جام ملت‌های آسیا، مربی خارجی داشته است. براساس مدارک موجود، تیم ملی ایران در سالهای ۱۹۶۸، ۱۹۷۲، ۱۹۷۶، مقام اول و در سالهای ۱۹۸۰، ۱۹۸۸، و ۱۹۹۶ مقام سوم این مسابقات را با مربیان داخلی به دست آورده و در سه نوبت نیز از دور این مسابقات حذف شده است. تیم ایران در اولین دوره این مسابقات، با مربیگری فرانس ساروش و در سه دوره (۱۹۸۴، ۱۹۹۲ و ۲۰۰۰) با مربیان داخلی حذف شده است. به نظر می‌رسد، مربیان خارجی فرصت بسیار کمتری نسبت به مربیان داخلی برای هدایت تیم ملی در این مسابقات داشته‌اند.

اینک به بررسی تیم ملی ایران در مسابقات بازیهای

دسته از مربیان خارجی پرداخته شده است که از سال ۱۳۴۵ به بعد، برای یک دوره یا فصل کامل رقابتی، هدایت یکی از تیمهای ملی یا داخلی را بر عهده داشته اند.

نتیجه گیری

در این تحقیق، عملکرد مربیان خارجی با روشهای متفاوتی ارزشیابی شد و نشان داد که در بسیاری موارد و در برهه های زمانی خاص، مربیان خارجی حضوری بسیاری موفق در ایران داشته و آثار حضور آنها در سطح فوتبال ملی و باشگاهی کشور بسیار روشن و مبرهن بوده اند، اما در مورد برخی از آنان، آثار و نتایج مشخصی در سطح فوتبال کشور بر جای نمانده است. به نظر می رسد، دلیل اصلی بروز این وضعیت ناتوانی، تجربه و تبحر ناکافی بعضی از این مربیان در هدایت و مربیگری تیمهای فوتبال از یک سو و اتخاذ تصمیمات اشتباه، مقطعی و بی هدف تعدادی از مدیران، مسئولان و تصمیم گیرندگان از دیگر سو بوده است. به عبارت دیگر، در مواردی خود مربیان خارجی توانایی لازم را نداشته و در مواردی نیز به آنها فرصت تحول، تغییر و نتیجه گیری مطلوب داده نشده است.

نسبت برد به باخت برای مجموع بازیهای تیم ملی فوتبال بزرگسالان ایران در زمان مربیان خارجی در بازیهای رسمی ۳/۴۴ از مجموع بازیهای رسمی و غیر رسمی ۲/۶۸ به دست آمده. به علاوه نسبت برد به باخت در بازیهای رسمی و غیر رسمی برای تمام تیمهای ملی نوجوانان، جوانان، امید و بزرگسالان کشور ۲/۷۵ و از مجموع بازیهای رسمی تمام تیمهای ملی و باشگاهی کشور در زمان مربیگری مربیان خارجی ۲/۱۱ به دست آمد. از طرف دیگر، درصد برد تیم ملی بزرگسالان در زمان مربیان خارجی (۵۴/۸۰ درصد) در مقایسه با زمانی که مربیان داخلی (۵۱ درصد) هدایت این تیم را بر عهده داشته اند، بالاتر و درصد باخت آن (۱۹/۲) در برابر (۲۲/۷)، کمتر بوده است (اطلاعات نشان داده نشده اند) (۱).

بر خلاف نتایج خیریری (به جز در مورد درصد برد که نتایج مشابه است) این یافته ها دال بر عملکرد بهتر مربیان خارجی در مقایسه با مربیان داخلی تیم ملی بزرگسالان هستند. شاید دلیل این مغایرت، نتایج مجموع بازیهای تیم ملی ایران در مسابقات بازیهای آسیایی ۲۰۰۲ بوسان است که در تحقیق خیریری لحاظ نشده است به علاوه، همان طور که قبلا اشاره شد، در این تحقیق به بررسی عملکرد آن

منابع و مأخذ

۱. افضل پور، محمداسماعیل، و همکاران. (۱۳۸۲)، ارزشیابی نقش مربیان خارجی در موقعیت تیمهای ملی و باشگاهی فوتبال کشور، پژوهشکده تربیت بدنی.
۲. جلالی فراهانی، مجید و آقاپور سید مهدی. (۱۳۷۸)، نقاط قوت و ضعف تیم ملی فوتبال جمهوری اسلامی در مسابقات جام جهانی ۱۹۹۸، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی دانشگاه تهران.
۳. خبیری، محمد. (۱۳۸۱)، وضعیت سیر حضور تیم ملی فوتبال بزرگسالان کشور از زمان تشکیل اولین تیم ملی در مسابقات رسمی تا آخرین مسابقات رسمی مقدماتی ورود به جام جهانی، آبان ۱۳۸۰، دانشکده تربیت بدنی دانشگاه تهران، ۱۰۵-۳۰.
۴. جکسون راجر، و پالمر ریچارد. (۱۳۸۰)، راهنمای مدیریت ورزشی، ترجمه دکتر محمد خبیری و همکاران، انتشارات کمیته بین المللی المپیک.
۵. فراست، روبن. (۱۳۶۶)، روان شناسی ورزشی (کاربرد مفاهیم روانی در تربیت بدنی و مربیگری)، ترجمه عیدی علیجانی و مهوش نوربخش، تهران، دفتر تحقیقات و آموزش سازمان تربیت بدنی.
۶. نصرالله، سجاد. (۱۳۷۹)، بررسی عوامل ناکامی تیم ملی فوتبال جوانان ایران در مسابقات قهرمانی جوانان آسیا در ۲۰ سال (۱۹۷۸-۱۹۹۸)، پژوهشکده تربیت بدنی.
۷. سروستانی، صدیق. (۱۳۷۴) مدیریت ورزشی، انتشارات کمیته بین المللی المپیک.
۸. یکتا، حسین و، نوری نژاد محمد. (۱۳۷۸)، تاریخ فوتبال ایران، جلد اول پیشگامان. تهران، انتشارات خانه اندیشه جوان.
9. A Competitive Youth Soccer club with a Focus on Developing Competitive . Plays. 2002. <http://www.tufc.org/coaches.html>. Updated August 12/2002
10. Coaching Evaluation, Dakota Gold Soccer Club. WWW . Dakotagoldsoccer. Com / coachin g/ evalcoaches. pdf
11. Coaching Policies & Procedures, Corvallis United Soccer Club Handbook . Copyright © 2001-2002 Corvallis United Soccer Club.
12. Club Coaching Structure. 2003. WWW. Google. Com: Newyork State West Youth Soccer Association (NYSWSA) Coaching Information © Copyright . 2003 Demosphere International, Inc
13. Danyl Chuck, karren E. (1993), Occupational Stressors in physical . education faculties journal of sport management. 7: 7#24
14. Denver Soccer Club - Practice Evaluation. file: //A: Denver Soccer Club . Practice Evaluation. htm
15. Glpeson and Geft, The coach in action: 8
16. Kelley, B and Gill, D. 1993. An examination of personal/ situational . variables, stress, appraisal & burnout in collegiate teacher - coaches . Research Quarterly for Exercise & Sport 64: 94-

10217. Teaching / Coaching Performance Evaluation. 2002. file: // A: «Evaluation . Coach. htm.
copyright 1977-2002 Daniel Frankl, Ph. D
18. Ten of Aspects of Coaching leadership. (2002), WWW. Coachingsoccer . net ; 2002 MWN
Sports Enterprises, Inc.
19. The Coach WWW. bettersoccermorefun. com
20. WWW. Midland Soccer club. htm

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی